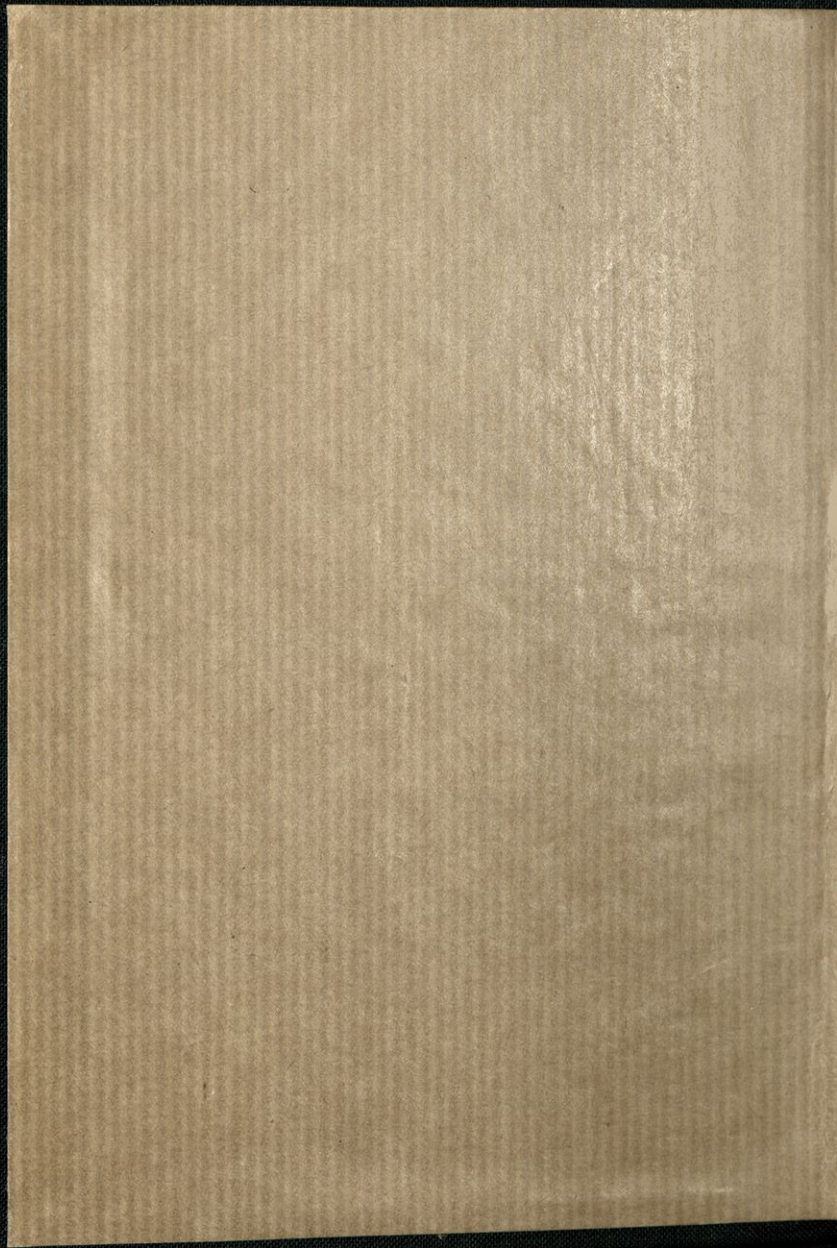

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

122524

John P. ...

Kapitalizem

in

proletarijat

Spisal

ETBIN KRISTAN

Snopič 14 vin.

TRST

Tisk. Dölenc — Zal. J. Kopač
1901.

122524

„RDEČI PRAPOR“

glasilo

jugoslovanske socijalno-demokratske stranke

Uredništvo in upravnništvo: TRST, ulica Caserma 11.

Naročnina za celo leto 5 K. 44 vin.

Vsak sodrug bodi naročnik strankinega glasila

7
7
Dr. J. J. J.

Uvod.

Najbolj važno vprašanje za človeka na zemlji je brez dvoma njegovo lastno življenje. Modrijani vseh časov so si razbijali glavo z vprašanji: „Čemu je človek na svetu? Čemu živi?“ Mučili so se, kar se je dalo, izmislili so vse mogoče in še več nemogočih odgovorov in te so tako širili med ljudstvom, da je postalo človeku kar tema pred očmi. Prišlo je tako daleč, da se nam zdi danes kot največja uganka, kar je v resnici popolnoma enostavno in jasno. Čemu smo na svetu?... Da živimo... In čemu živimo?... Da uživamo, kar je na svetu mogoče užiti. To je naš glavni namen, katerega nikakor ni mogoče tajiti. Vprašajmo sami sebe in odgovorimo si odkritosrčno: Ali radi živimo? Ali bi nam bila smrt ljubša kakor življenje?

Kdor noče goljufati samega sebe, bode gotovo odgovoril, da rad živi in kdor bi smel izbirati med življenjem in smrtjo, bi si izbral življenje. Odgovarjali nam bodo, da to ni res, kajti pogostoma se sliši človeka, ki pravi: „Meni ni nič ležeče na življenju; to življenje mi že preseda; da bi bil le že konec! — Ne le, da ljudje tako govore, temveč pogostoma se zgodi, da stori ta ali oni sam konec svojemu življenju. Torej ni res da imajo ljudje rajši življenje, kakor smrt?

Počasi! Če hočemo dobiti pravi odgovor, moramo vprašati človeka, ki res živi. Kogar tare neznosna beda, kdor mora večno težko delati in nima nikdar vesele ure, kdor ne pride nikdar iz svojih skrbi, ne živi! Biti na svetu, se še ne pravi živeti. Tudi kamen je na svetu, pa ne živi. Neka-

teri pravijo : Življenje je delo. Ali stroji in avtomati delajo, pa vendar ne žive.

Živeti se pravi: Delati in uživati. Če bi se lahko brez dela izhajalo, bi smeli reči: Živeti se pravi uživati, kar se more na svetu užiti. V resnici je dosti takih ljudi, ki nikdar ne delajo, pa vendar žive, in še kako! A zanje morajo drugi delati. Brez dela ne gre. Vprašajte pa človeka, ki lahko kaj uživa, ki se po težkem delu lahko razvedri, ki se lahko najé, kadar je lačen in napije, kadar je žejen, ki se lahko zdravi, če je bolan, ki lahko svoje otroke vzgaja — vprašajte ga, ali bi rajši umrl, kakor da je živ in gotovo Vam bode odgovoril, da mu bo tem ljubše, čim daljše bode njegovo življenje.

Če je pa to res, tedaj mora biti tudi resnično, da smo na svetu, da živimo. Ali — koliko je danes ljudi, ki bi res živel, tako živel, da bi njih obstanek zaslužil ime življenja? Ozrimo se med delavci in kmeti in pogledimo, kako se jim godi. Vprašajmo malega obrtnika, kramarja, kakšno je njegovo življenje? Od vseh strani bomo slišali tožbe in pritožbe; žalostni glasovi nam bodo doneli v ušesa in kar je najbolj žalostno: te tožbe so opravičene. Ljudem se res slabo godi.

Vprašujmo pa še malo dalje: Ali so ljudje zadovoljni s svojim življenjem? Ali ne žele, da bi se jim bolje godilo? . . .

Odgovor boste lahko dobili.

O, vsi, vsi bi radi bolje živel, vsi žele, da bi se izboljšalo, da bi se jim bolje godilo, da bi se jim pomagalo. In skoro vsi upajo. To je človeško. Dokler je v človeku še kolč kaj življenja, še vedno upa, upa, da pride boljši dan. Žal da je tako upanje večinoma do smrti prazno in še le na smrtni postelji izpozna človek, da se je celo življenje motil.

Ali pa res ni nobene pomoči? Kaj se res ne sme nič več upati? Ali mora ubogo ljudstvo prej ali slej popolnoma propasti?

Ne, lahko bi bilo drugače, ljudje bi si lahko pomagali, ali — ljudje ne vedó, kako. Največja sovražnica ljudstva je nevednost. Človek je na svetu, pa ne pozna tega sveta, ne pozna življenja sploh, ne pozna niti svojega življenja. Kako naj si torej pomaga?

Ta resnica nas vodi, da smo se namenili, izdati nekoliko poučnih knjižic. S prvo stopamo danes pred naše siromašno ljudstvo. Mi ne obljubujemo nikomur, **da ga bomo rešili**. Če bi rekli kaj takega, bi lagali. Kdorkoli obljubuje ljudem, da jih bode rešil, laže, vedoma ali pa nevedoma. Nihče na svetu nima tiste moči, da bi rešil kak narod, kak razred prebivalstva, kak spol ali kaj podobnega. **Če hoče biti ljudstvo rešeno, se mora samo rešiti**. Zato pa mora imeti moč, da se upre svojim izkoriščevalcem, ki ne bodo nikdar iz samega dobrega srca privolili, da bi se izpremenile sedanje neznosne razmere. Te moči nima nihče drugi, kakor **združeno ljudstvo**, zavedno ljudstvo, katero razume, česa mu je treba in kako lahko pride do svojega cilja. Naš namen je, kolikor mogoče poučiti to ljudstvo in ga iztrgati iz tiste nevednosti, v katero je zapadlo brez lastne krivice.

Eno stvar izpozna ljudstvo lahko brez težave: da ne živi! Če pa ima voljo, živeti, res živeti, drugače živeti kakor sedaj, mora razumeti svoj sedANJI položaj in mora vedeti, kaj bi se dalo doseči in kako. V prvi vrsti treba našemu ljudstvu pouka in tega mu želimo podati. Prepričani smo, da bode **zavedno** ljudstvo samo našlo pravo pot. Le sposobno je treba narediti to ljudstvo za zavednost.

Kapitalizem!

Stare židovske knjige nam pripovedujejo, da so židje, hoteči imeti vidljivega boga, v puščavi naredili zlato tele, kateremu so izkazovali božansko čast, kinčajoči ga z venci in plešoči okolo njega. Ko se je pa Mozes vrnil z gore Sinai s tablama, na katerima je prinesel zapovedi nevidljivega boga, razjezil se je zelo, videč neumno malikovanje in vrgel je zlato tele ob tla. Od onega časa je minolo dokaj več nego dva tisoč let. Zlato tele pa ni izgubilo svoje moči, temveč ravno v naših dnevih je postal malik tako mogočen, kakor nikdar poprej. Vse ga časti, vse se mu klanja, vse pleše okolo njega, vzdihujoč in proseč, naj bode milostljiv svojim častilcem, naj jih obsiplje s svojim blagoslovom — z rumenim, bliščečim zlatom. Kogar se malik usmili, darujoč mu denarja, postane mogočen i doseže lahko vse, kar mu srce zaželi. Moč in slava, ljubezen in prijetno življenje, narava in umetnost, veda in znanost — vse, vse mu je poslušno, vsi bogovi in boginje Olimpa se mu smehljajo. No, malik iz trdega zlata nima duše in srca in ker ne čuti in ne misli, ne more biti pravičen vsem, temveč je milostljiv le posameznim, katere pripelje slepi slučaj v njegovo bližino. Milijoni pa vzlihujejo od rojstva do smrti zaman ter ostanejo vzlic svoji trdni veri v malika nagi in gladni in sužnji do konca svojih dnij. Kolikor se nekateri maloštevilni posamezniki bolj bogate, toliko večje biva število onih, ki ne posedujejo ničesar izven svoje delavne moči, ali pa še te ne. V umetnih

blagajnicah kapitalistov se množi zlati in srebrni denar ter bankovci, v nepreglednih slojih delavnega proletarijata se pa širi uboštvo, kakršnega tudi najbednejši sužnji rimskih patricijev niso poznali. Dolga in široka skladišča so polna hrane, kmet in delavec, ki jo pridelujeta, umirata pa lakote s svojo družino. Kakor rak, ki neusmiljeno izjeda človeško truplo, razširjajoč se na vse strani, narašča beda od dneva do dneva po vsem svetu, povsod kjer se dela in prideluje, in uničuje v pravem pomenu besede na tisoče in tisoče.

Nacijonalni ekonomisti trdijo, da ni bilo „narodno bogastvo“ v današnjih industrijalnih deželah še nikdar tako veliko kakor v naših časih. Statistika, ki je sicer slabo razvita, nam to potrjuje. In vendar ni bilo uboštvo še nikdar tako ogromno in tako razširjeno, kakor dandanes; nikdar ni tako rapidno napredovalo, kakor v dobi milijonarjev in milijarderjev.

Velikansko narodno bogastvo a vendar skrajna revščina med narodom? Kako je to mogoče? To je veliko nasprotje v besedah! — In vendar je tako. Kar imenujejo nacijonalni ekonomisti „narodno bogastvo“, ni namreč bogastvo naroda, temveč bogastvo nekaterih posameznikov. Narodnega bogastva dandanes sploh ni.

Kajti kapitalizem izključuje narodno posest. Kapitalizem je izlabil narod ki v svoji celosti sploh ničesar nima. Kapitalizem in njegovi srečni zastopniki so si polastili vse, kar se imenuje „narodno bogastvo“.

To se je moralo zgoditi vsled razmer, katere je vstvarila moderna tehnika in tradicionalni, podedovani nazori o posestnih pravicah. Zasebna lastnina je morala roditi kapitalizem, ko se je industrija s pomočjo nove tehnike razvila v velikanskem

obsegu našega časa. In enako nujno je moral kapitalizem poroditi bedo modernega proletarijata.

Brez zasebne lasti nikdar nebi bilo kapitalizma sploh; brez zasebne lasti in tehniškega napredka ne današnjega kapitalizma; brez kapitalizma nikdar one neizmerne revščine, ki danes vlada.

Kapitalizem je oblika človeške družbe, v kateri kapital skoraj neomejeno vlada. Kapital je kup denarja; denar je pa le v gotovo vrednost spremenjeno blago. Torej je kapital tudi gotova množina robe, gotova vsota vrednostij. Blago, vrednosti so plod človeškega dela. Kapital je torej nakopičenje delavskih sadov. In ta kup sadov se ne nahaja v rokah onih, ki so ga izdelali, temveč je lastnina posameznikov, posedujočih delavna sredstva.

To je mogoče le v razmerah, katere je vstvarila z vsemi pomočki novodobne tehnike oborožena industrija. Nakopičenje vsega bogastva v posameznih rokah in razlastitev delavnega ljudstva je njena naravna posledica.

* *

Marx pravi v svojem epohalnem delu „Kapital“, da je edino delo produktivno. *) Za človeka, ki količkaj misli, je to povsem umevno. Brez dela se ne da nič narediti in če pravi nasprotnik klerikalec duhovito, da razven dela tudi narava produktivna. Ako raste trava in drevje, je to njeno delo. A človeku bi produktivnost narave nič ne koristila brez njegovega lastnega dela. Ako bi mu ne bilo treba orati in kopati in sejati, bi vendar moral žeti in mlatiti in mleti itd., da bi mogel porabiti naravine sadove. Z delom vstvarja človek vse, kar mu je za življenje in za udobnost potrebno.

Naravno bi bilo, da vstvarja, da dela človek za sebe. In v preteklih časih je tudi bilo tako.

*) To se pravi: Samo delo vstvarja; brez dela ni mogoče ničesar izdelati

Kar je človek izdelal, bila je njegova lastnina. On jo je za sebe porabil ali pa jo je zamenjal za druge potrebne stvari, katerih ni sam izdeloval. Dandanes je to drugače. Kar je delavec izdelal, spreminja tovarnar in veleposestnik v kapital, katerega si prilasti, delavec postane pa odvisen od njegove milosti, katero izkazuje s tem, da mu daje plačo. Delavec izgubi tako svojo prostost in neodvisnost ter postane suženj kapitalistov.

Kakor moderna industrija, tudi kapitalizem še ni jako star. Pač je bilo tudi prej bogatcev in siromakov; v zgodovini so zabeležene dobe, katere so v tem oziru našemu času celo podobne, n. pr. časi rimskega cesarstva, ko so se patriciji neizmerno obogatili, v tem ko je bil prosti narod bos in nag. Vendar je pa razlika mej onim in našim časom velikanska. Rimljani so oropali v vojskah s tujimi narodi dežele celega znanega sveta in s tem bogatim plenom so si potem priredili ugodno, razkošno življenje. Delavnim slojem to prav za prav ni škodovalo, ker so se potrebe bogatinov vsled njihovega ogromnega imetka pomnožale in delavci so dobili dela. Razven sužnjevi bili so delavci precej neodvisni in samostalni. Orodje, s katerim so izdelovali blago je bila njihova lastnina kakor tudi izdelki. Nihče si jih ni mogel po svoji volji prilastiti, temveč oni so jih prosto prodajali. Dandanes je to povsem drugače.

Dokler je bilo orodje bolj primitivno, bil je delavec sam lastnik proizvodnih sredstev. Z drugimi besedami: število delavcev v današnjem smislu bilo je jako malo. Skoraj vsaki delavec je mislil na to, da postane mojster in malo jih je bilo, ki bi bili celo življenje pomočniki. Ko so jeli vsled velikanskega napredka tehnike stroji vedno bolj izpodrivati prejšnje primitivno orodje,

se je to spremenilo. Stroji so dragi; delavec si jih ne more nabaviti. S prejšnjim orodjem delati, ko izdelujejo tovarnarji s stroji, je pa blaznost, ker je jasno, da ne more rokodelstvo konkurirati z veliko industrijo. Način izdelovanja se je toraj spremenil. Na mesto rokodelstva, namesto manufakture je prišla moderna veleindustrija z velikanskimi tovarnami, v katerih so vsakovrstni stroji glavna stvar. Stroji so že vpeljani v rudokopih, v prometu, na polju. S stroji je pa izgubil delavec svojo samostalnost; lastnik strojev je postal njegov gospodar. Izdelki stoterih delavcev postali so lastnina kapitalista, ki ž njimi svojevoljno disponira, v tem ko so izgubili delavci ves upliv, vso pravico do svojega lastnega dela.

Vse to je seveda mogoče le vsled tega, ker so proizvodna sredstva lastnina posameznih zasebnikov. Njih število je razmerno malo, vsled tega se zbirajo vsi sadovi dela v maloštevilnih rokah. Tem večji je pa broj onih, ki postanejo od kapitalistov popolnoma odvisni, zakaj vsaki neposestnik, nekapitalist mora postati s časom odvisen od kapitalistov.

V prvi vrsti delavec je postal suženj kapitalistov že vsled tega, ker ničesar ne poseduje, ter mora edino kar ima, namreč svojo delavno moč kapitalistu prodati.

Ceno delavne moči pa ne določuje delavec sam, temveč kapitalist in delavec mora sprejeti, kar mu slednji ponuja, ali pa lakote poginiti. Da se to ne spremeni, zato skrbi že kapitalizem. Delavni čas je že urejen, da ostane vedno ogromno število delavcev brez dela, da se ne zmanjša „reservna armada industrije.“ kakor jo Engels imenuje. Ako bi se predrznili delavci, s svojo delavno močjo tako postopati, kakor trgovec tovarnar s svojo robo, namreč sami

ustanoviti ceno za njo, poslužil se bode kapitalist takoj te rezervne armade, katera je vedno gola in gladna in zato pripravna, da sprejme ono ceno, katero kapitalist ustanovi. In te razmere postanejo tem bolj pogubne, čim bolj se tehnika razvija.

Vsak novi stroj vrže nekoliko stotin ali tisoč delavcev na cesto in poveča s tem rezervno armado.. Njeno naraščanje upliva zopet pogubno na druge delavce, katerim se znižuje plačo in zvišuje delavni čas, vse v korist kapitala, vedno lačnega, vedno nezasitnega kapitala, novodobnega malika, zlatega teleta, ki žre vrednosti kakor nekdanj bog Baal, in ljudi, kakor nekdanj Minotaurus.

*
* *

Od kapitalizma so pa tudi tako zvani srednji stanovi odvisni. Tudi njih požira in uničuje kapitalizem. Od njega preti malim obrtnikom in kmetom ravno tako pogin kakor delavcem, da še bolj. Stroji so naredili iz delavca modernega sužnja, stroji, ki se nahajajo v rokah kapitalistov, delajo malemu obrtniku konkurenco, katera ga mora uničiti. Veleindustrija ne trpi malega rokodelstva; ona hoče biti ne le najmočnejša, temveč tudi edina in absolutna kraljica na polju produkcije. Proizvajanje na veliko je naravna posledica moderne tehnike, katera bi bila neizogibna tudi v slučaju, ako nebi bilo zasebne lasti. Seveda bi se tedaj vse razmere drugače razvile, ker nebi bilo konkurence. Napredujoča tehnika je morala poroditi veleindustrijo, katera je v današnjih razmerah ozko zvezana z velekapitalizmom. Srednji stanovi s svojimi predpotopnimi proizvodjalnimi sredstvi so popolnoma zastareli, njih usoda je vsekakor odločena: prej ali slej morajo izginiti. Brez zasebne lasti bi bil ta proces povsem miren in mali obrtniki ne bi občutili nikakršnih bolečin. V vladajočih

razmerah propadajo pa s poginom male obrtnije tudi ekzistence, katere žive od svojega obrta.

Kapitalistična veleindustrija deluje na obrtnijo tudi še v drugi smeri. Tvorniški delavec ne more se svojega obrta nikdar popolnoma izučiti. Kapitalist skrbi jedino le za svoj dobiček in ta zahteva razdelitev dela v tovarni. V podjetju za izdelovanje oblek prirezuje prvi delavec le rokave, drugi hlačnice, tretji žepe itd. četrti, peti itd. pa šiva te dele. Tako gre delo mnogo hitreje od rok nego bi šlo, ako bi vsi delavci izdelovali cele obleke; tovarnarjev dobiček je torej večji. Seveda se ne izuči pri tem načinu noben delavec svoje stroke in zato ne more postati samostalen mojster, temveč je obsojen, da reže celo življenje rokave, drugi hlačnice i. t. d. Ako bi pa vendar poskusil svojo srečo kot samostalen obrtnik, izprevidel bi kmalu, da se ne more vzdržati na površju.

Srednji stanovi brezpogojno propadajo. Veleindustrija uničuje njihov zistem, velekapitalizem pa njihovo osebno ekzistenco.

*
*
*

No, kapital, ki se nahaja v različnih rokah, je tudi mej seboj v večni borbi. Kapitalist je le sam svoj prijatelj, kapital, ki je nabran na enem kupu, hoče naraščati in se pomnožati in ker ne more rasti sam ob sebi, skuša vsesati vedno novih snovij, da bi se z istimi povečal. Te snovi mu morajo biti sorodne, one morajo imeti to lastnost, da se lahko spremenijo v kapital. Da se to zgodi, izkorišča kapitalist delavce, kolikor mu je bolj mogoče, uničuje srednje stanove, ugonobi pa, če le more, tudi slabejšega kapitalista, da pridruži njegov kapital svojemu. V ta namen divja večna brezobzirna konkurenca mej denarnimi paši in žal premaganim v tem boju! Brez milosti pogreznejo se tudi oni

in njih družine iz rajskih višav v požrešno morje proletarijata.

Kapitalizem je provzročil v proizvodjanju blaga celo anarhijo. Za kapitalista ni merodajna potreba konsumentov; on ne vpraša, koliko kupcev bode zahtevalo njegove robe. V današnjih razmerah on tega tudi ne izve. Ravno tako mu je neznano, koliko so drugi kapitalisti izdelali enake robe, kakršne ima on.

Merodajen je za njega v prvi vrsti kapital, od katerega hoče imeti „interese“, kolikor mogoče visoke „interese.“ Ta kapital vloži v tovarnah in surovinah, od obrestij pa živi sam in plačuje delavce. Slednje skuša kar le mogoče ceno dobiti, da jih dobi za isti denar večje število; iz njih iztisne delavno moč do skrajnosti, ne vprašal je kaj bode iz njih, ako izgine zdravje iz njihovega telesa in moč iz njihovih mišic. Dokler je kaj surovine, se izdeluje in izdeluje, kakor v kakšni norišnici. Roba se kopiči v skladiščih, vlaki in parniki jo razvažajo v podružnice po raznih mestih in deželah, reklama bobna in kriči po vsem svetu, kakor bi šlo za rešitev sveta, agentje romajo pa vseh kontinentih in otokih, vlade pošiljajo svoje vojake mej zamorce in Indijance, da osvajajo nova področja za „domačo trgovino,“ vse živi, vse šumi in hrupi — h krati pride trenotek, na borzah nastane panika, papirji padajo rapidno in veliki krah je tu. Kapitalisti, ne ozirajoči se drug na drugega, niti na potrebo in na plačilno moč ljudstva, so izdelali petkrat, desetkrat, tridesetkrat več robe, nego je morejo prodati. Menice treba izplačati; pet, dvajset, sto „lobrih hiš“ se poruši in potegne s svojim poginom tisoč in tisoč. eksistencij s seboj v brezno. Na tisoč in tisoč delavcev izgubi delo in roma od tovarne do tovarne, ponujajoč svoje

roke v brezreno. Kapitalist, ki je v tem boju zmagal in krizo srečno prestal, pogoltne sedaj imetek propadlih konkurentov. Mesto denarja, katerega dolžnik nima, vzame njegovo robo in njegove tovarne, seveda globoko pod vrednostjo, delavce, katere je sedaj jako ceno dobiti, nastavi v tovarnah svojih nekanjih konkurentov in divja dirka za dobičkom in uničenjem tekmecev začne vnovič. Zopet se izdeluje brez vsakega proračuna, brez statistike v desetih letih je zopet trg prenapolnjen, nova kriza, nov krah in tako gre to dalje ad infinitum.

Slepi slučaj vzdigne danes tega, jutri onega, pojutrišnjem požre pa oba vedno se peneče in šumeče morje bede, iz katerega ni skoraj nikdar rešitve.

A v svojih laboratorijah in atelierih pa razmišljujejo v tem tehničarji umetniki o novem napredku, iščejo novih tajnih sil v prirodi, hoteč jih vkrotiti in spraviti v ljudsko službo; v dolgih vrstah sestavljajo težavne račune, izdelujejo modele in jih izkušajo; in vsaki trenotek se pojavi kak nov stroj, nov mehanizem, katerega se lačni kapitalizem takoj polasti, da pomnoži z njegovo pomočjo svoje v rokah tovarnarjev se nahajajoče milijone, da posadi nekoliko tisoč delavcev na ulico.

Boj za obstanek v najkrutejši formi postane od dneva do dneva bolj divjaški, bolj brutalen in brezčuten.

Kakor polip razširja kapitalizem svoje kremplje na vse strani in išče vedno novih žrtev edino češčenemu, brezmiselnemu in brezdušnemu maliku zlatemu teletu.

Proletarjat!

„Les extrêmes ces touchent,“ nasprotja se dotikujejo.

Nasproti vsemogočnemu, v brezkrainost nara-

ščujočemu kapitalizmu stoji enako naraščajoča revščina vseh nižjih in čedalje bolj tudi nekdanjih srednjih stanov. Razredni boj, ki ni utihnil nikdar, odkar se je pričel v prvih časih pisane zgodovine, poojstril se je neskončno mej kapitalistično buržoazijo na eni in „modernim proletarijatom“ na drugi strani. Ta proletarijat je nujna posledica novodobne kapitalistične industrije in kakor le ta, tako se razvija tudi proletarijat.

Delavci našega časa niso v očeh kapitalizma več samostojni ljudje z lastnimi mislini in nagibi, z lastnimi željami in z lastno voljo. Kot osebe izgubili so popolnoma vrednost, le v gotovi masi še nekaj veljajo. Njih vrednost procenjuje pa kapitalizem ravno tako, kakor vrednost orodja in strojev, s katerimi se izdeluje v tovarnah roba in množi bogastvo. Moderni delavec se mora odreči nade, da postane kdaj samostalen, da bode danes jutri sam odločeval o svoji usodi. V sedanjih razmerah mu ne more bodočnost nič boljšega prinesti, nego mu daje današnji dan, pač se pa njegova usoda lahko spremeni v hujše, ako oslabi ter postane za delo manj sposoben, ali pa popolnoma nesposoben. Kapitalizem ceni v delavcu le ono moč, katero lahko izvleče iz njegovih udov in katero kupi ravno tako, kakor vsako drugo blago, le da se mora pri trgovcu kupovalec pogajati, ker ustanovi prodajalec ceno svoje robe, mej tem ko mora prodati delavec svojo moč tako, kakor se kapitalistu poljubi.

Te iz moderne industrije izvirajoče razmere imajo dvojno posledico. Prvič postanejo delavci pravi sužnji kapitalizma, drugič pa se vname mej njimi samimi okruten boj konkurence, boj za delo, boj za košček kruha, za obstanek. Suženjstvo in mejsebojni boj pa uničujeta moderni proletarijat telesno in duševno, slabita njegove moči in ob enem

ga demorazizujeta. Ako bi ostale te razmere nespremenjene, bi moral kapitalizem hote ali neho te proletarijat popolnoma ugonobiti. Seveda bi tako pripravil svoj lastni pogin, ker brez delavcev se kapital nikakor ne more pomnožati.

Kapitalistična buržoazija dela, vsaj industrijalnega dela nevajena in nezmožna, nebi si mogla priskrbeti življenskih potrebščin; kar je istih nakopičenih v shraniščih in skladiščih posameznih kapitalistov, preživelo bi ljudstvo le kratek čas že vsled tega, ker je kapitalistično proizvodnjanje popolnoma neracijonalno, neurejeno. Kmalu bi se spoznalo, da je v privatnih skladiščih morebiti preveč črevljev a premalo kruha, preveč likerov a premalo krompirja. In tako bi prišel najbolj žalosten konec ljudske družbe.

Delavci v današnjem društvu ne morejo biti nič družega, kakor sužnji, ki stoje pa v mnogem pogledu še na veliko nižji stopinji, kot nekdanji rimski ali grški sužnji.

Obrtnija vsled razvitka tehnike in konkurence veleindustrije bolj in bolj gineva, vsled tega tudi obrtnijski delavci. Mej tem in modernim industrijskim sužnjem je pa ogromna razlika in s poslednjim nam je največ računati, ako govorimo o modernem proletarijatu.

Pri stroju ne potrebuje kapitalizem izučnega, svojo stroko natanko poznavajočega umetnika, kakršni so bili mnogi delavci v dobi manufakture. Tovarnar potrebuje le človeka, ki posluhuje stroj, vsaki dan, vsako uro enako, človeka, ki dela liki avtomat, brez misli, brez samostalnosti, a tudi brez veselja! Veleindustrija je razdelila delo do skrajnosti, vsled česar izdeluje vsaki delavec le neke gotove dele, ne izuči se pa nikdar popolnoma s oje stroke. Kdor šiva rokave, nezna delati hlač, kdor izdeluje v tkalnici nit, ne zna narediti gotovega platna. Tako ostane celo življenje suženj

onega stroja, pri katerem je začel delati kot mladenci, ali kot otrok.

Kot otrok! To je ena najbolj žalostnih stran v življenju modernega proletarijata. Očetov zaslužek ne zadostuje, da bi prehranil celo družino. Vsled tega mora delati tudi mati, a delati morajo tudi otroci večinoma mnogo prej, nego so za delo sposobni. Kapitalizem izrablja to v svojo korist in kjer je le mogoče, nastavljajo se žene in otroci v tovarnah in delavnicah, ker delajo ceneje nego možki delavci. Posledice tega sistema so grozne. Težko, dolgotrajno delo ugonobi možko telo v kratkem času in statistika dokazuje, da ne dožive delavci v modernih industrijalnih podjetjih niti dve tretjini one življenske dobe, katera je navadna pri ljudeh, ki živijo v boljših življenskih razmerah. Ustroj ženskega telesa je pa mnogo slabjši, težko delo ga še bolj uničuje. Zdrava delavka je vsled tega dandanes velika redkost. Dasi slaba in bolna, mora pa vendar delati, da zasluži nekoliko novčičev in tako se veliko bolj mori in uničuje. Slab oče, slabotna mati — kako naj bi bili pač otroci močni in zdravi?

Slabi ugledajo svet; a še preden se začne telo razvijati, zahteva kapitalizem žrtev njihove moči. Otroci delajo po ceni, še ceneje nego ženske, zato vidite od leta do leta več otrok po tovarnah, slabih, nežlih, bledih otrok, kalnih oči, vpadlih lic in tresočih se koln pri izsesavajočih, telo uničujočih strojih.

Tako je usoda modernega proletarijata žalostna od zibelke do groba. Sveta, v katerem prebiva, ne uživa nikdar. Radost, veselje, zabava so mu neznane reči. Veda, ki ravno v našem času ogromno napreduje, ostane delavcu zaprta, kajti tudi znanje se mora v današnji družbi kupiti, kupiti za denar in kdor nima denarja, ne more se učiti, dasi ima morebiti neprecenljive prirodne da-

rove v glavi. A če mu tudi nebi bilo treba denarja, potrebuje pač časa za učenje. A odkod naj vzame moderni suženj časa, ko mu ga ostane izven dela komaj toliko, da se nekoliko kratkih ur slabo odpočije in si tako pridobi nekoliko novih močij za dalnje sužnjevanje!

Življenje modernega delavca ni nič drugega, kot dolga vrsta muk in skrbij, neskočno mučeništvo in trpljenje in večni strah, strah, da mu obnemo-rejo moči, strah, da ga zadene v delu kakšna nesreča in strah, da izgubi delo. Tudi ta večni, opravičeni strah je vstvarila nova industrija s pomočjo privatnega kapitalizma.

Zakaj vsak novi stroj, vsaka gospodarska kriza, vsaki neugodni slučaj, kateri zadene „gospodarja“, je lahko osodepoln za delavce, kateri pridejo pri takih prilikah ob delo, ob kruh. In kaj naj stori delavec z družino, ako izgubi še oni borni zaslužek, kateri ga je itak komaj prehranil? Kaj ga pričakuje v takem slučaju drugega, kakor obup?

Slabo plačilo, brezmiselnost, telo in duha uničujoče dolgotrajno delo, vedna negotovost, neznanje, vekotrajna nevarnost in brezposelnost karakterizujejo položaj modernega proletarijata, iz katerega je naredil privatno kapitalistični zistem že skoraj povsem novo pleme, katero tudi telesno ni več podobno plemenu bogatinov. In ta proletarijat narašča od dneva do dneva, ker se mu pridružujejo vedno bolj nekdanji srednji stanovi.

Neštevilni milijoni žive že v neopisni bedi in ta vojska se vedno še bolj množi. Odkar računamo ljudsko zgodovino, ni bilo še nikdar tako grozne bede, nikdar tako strašnega zatiranja in izkoriščanja, kakor sedaj. Nikdar ni bil položaj sužnjev tako žalosten in obupen, kakor v času privatnega kapitalizma položaj belih sužnjev — modernega proletarijata.

Sodrugom se priporoča izvrstno oskrbljeno

gostilno

nasproti

KOLODVORU v TRSTU

Ulica Miramar št. 1.

Izvrstna vina, vedno sveže pivo, tople in mrzle jedi, kosila in večerje. Za dobro postrežbo skrbi

JOSIP MOŽE

gostilničar.

Kavarna „Miramar“

ogel kolodvorskega trga in ulice Ghega

izvrstno urejena, z mnogobrojnimi časopisi, med njimi:

„RDEČI PRAPOR“, „ARBEITER ZEITUNG“, „GLÜHLICHTER“, „EISENBAHNER“, „SIMPLICISSIMUS“, z biljarom, itd.

se priporoča tržaškim in v Trst prihajajočim sodrugom.

TRGOVINA
MANUFAKTURNEGA BLAGA
F. Dobavšek

ulica *Barriera vecchia* 27.

priporoča svojo zalogo snovij za moške in ženske
obleke, perila, ovratnikov, namiznih prtov, zagrinjal
itd.

Samo novo blago. Cene brez konkurence. —

VELIK IZBOR.

Govori se tudi slovenski.

Gostilno

*v ulici *Scorzeria* 2*

„AL PICCOLO PARADISO“

kjer je vedno dobiti

dobrih toplih in mrzlih jedij, izbornega vina in
piva ob točni postrežbi, priporočata

Sabino Mazili

Fani Uranič

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIILNICA

00000479556

